

Une puissance navale dans l'Antiquité

La Phénicie est formée d'une étroite bande de terre, longue de 300 km. et large de 30, qui s'étend le long de la côte est de la Méditerranée.

Ce peuple d'origine sémitique apparaît dès le IIIe millénaire sur le littoral méditerranéen, où il fonde des ports de mer indépendants et souvent rivaux : Ougarit, Arvad, Byblos, Sidon et Tyr. Mais il n'entre vraiment dans l'histoire qu'à la chute de Cnossos, vers 1400, et demeure le maître incontesté des mers pendant six à sept siècles.

Dès le IIIe millénaire, Byblos entretenait déjà des relations maritimes avec l'Égypte. Ougarit fut ensuite le carrefour où s'échangeaient les produits de la Crète, de l'Anatolie et de la Mésopotamie. Au XIe siècle, Tyr l'emporta sur ses rivales et devint le grand marché du monde ancien. Hiram Ier, le plus célèbre roi de Tyr, aida même Salomon dans la construction du temple de Jérusalem. Mais cette prospérité ne tarda pas à décliner. En 814, une révolution populaire provoqua l'exode de l'aristocratie marchande, qui alla fonder sur la côte d'Afrique la ville de Carthage, la future rivale de Rome. Au VIe siècle, Sidon, devenue l'alliée des Perses, connut un renouveau de prospérité. Le monopole revint ensuite aux Grecs. Alexandre le Grand rasa Tyr en 332.

Les Phéniciens naviguaient sur des galères étroites qui mesuraient environ 30 m. et avaient un tirant d'eau de 1,50 m. La propulsion se faisait au moyen de lourdes rames ou par la force du vent qui gonflait une grande voile carrée. Sans cartes ni boussoles, ils voyageaient de préférence le long des côtes ou d'île en île. Le soir, on s'arrêtait dans une anse; parfois on tirait le bateau sur le sable et on campait à terre.

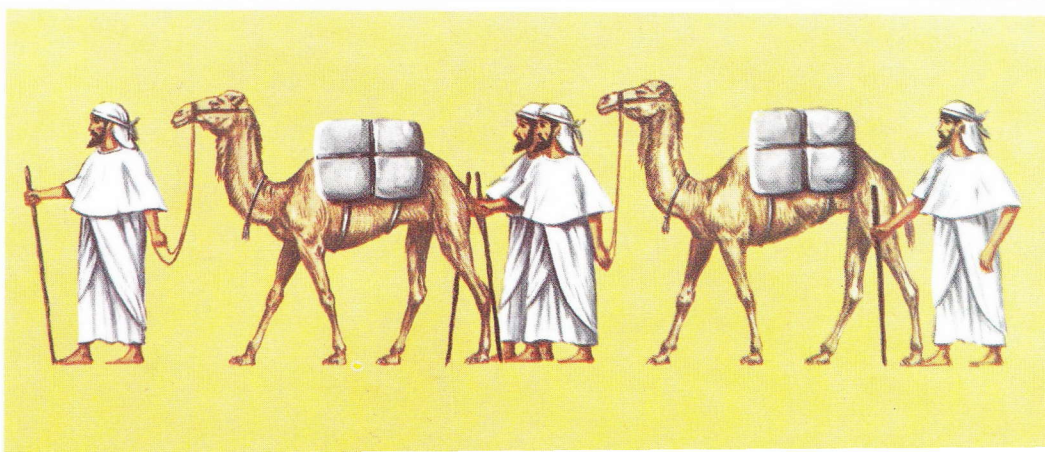
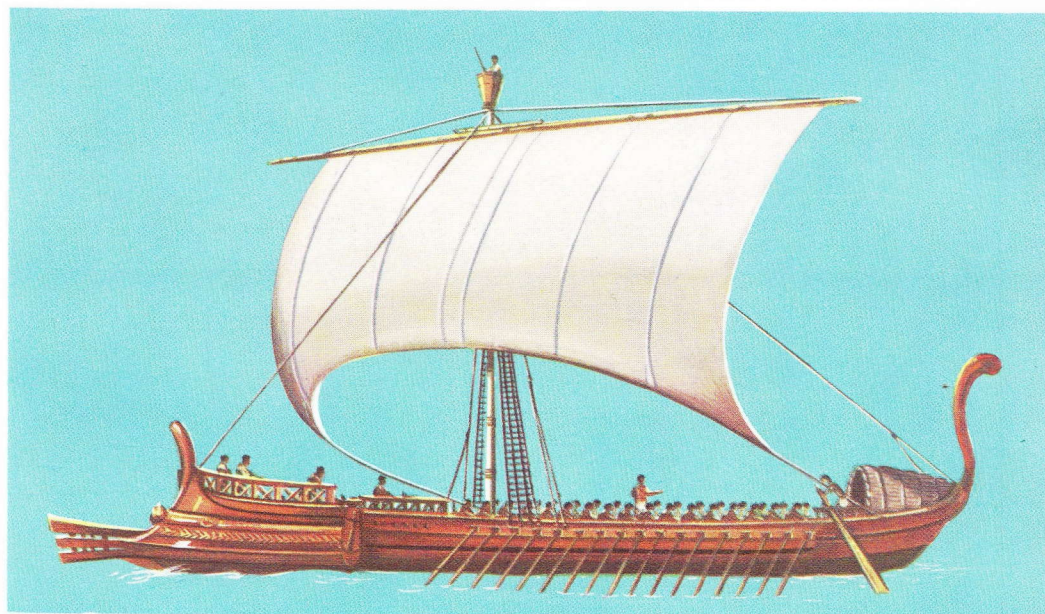
Maîtres de la mer, les Phéniciens s'étaient emparés de Chypre et de Rhodes et avaient établi des comptoirs commerciaux aux points stratégiques de la Méditerranée. On trouve leurs garnisons à Utique, à Marseille, à Cadix, en Sicile, en Sardaigne, en Corse et à Malte. Dans ces comptoirs, ils échangeaient leurs produits miniers contre les matières premières nécessaires à leur industrie. Ainsi, ils rapportèrent des rives de la mer Noire des cargaisons de plomb, d'or et d'argent; de Chypre, du cuivre, du bois de cyprès et des céréales; d'Afrique, de l'or et de l'ivoire; du midi de la France, des vins; des Cornouailles, de l'étain; de Dantzig, de l'ambre.

Mais leur exploit le plus fameux reste le périple de l'Afrique au VIe siècle avant J.-C., à la requête du pharaon Néchao II. L'historien grec Hérodote rapporte que la flotte phénicienne, partie de la mer Rouge, fit le tour du continent africain en trois ans, et cela 2.000 ans avant Vasco de Gama.

Les Phéniciens empruntaient aux autres peuples leurs connaissances, mais ils avaient toujours le souci d'une utilisation pratique. En ce qui concerne l'alphabet, leur originalité fut de le réduire à 22 signes et de donner à chacun d'eux une valeur phonétique simple, indépendante d'une syllabe ou d'une idée : il suffisait de combiner les signes pour transcrire n'importe quel mot. Les Hébreux, puis les Grecs, adoptèrent l'alphabet phénicien. Les Phéniciens rendirent un service inappréciable à l'humanité en lui offrant, avec l'alphabet, un moyen de diffusion facile de la littérature et de la pensée humaines.

En haut : carte de la Méditerranée et carte de l'Eurafrique. B = Byblos. S = Sidon. T = Tyr. C = Carthage. Les traits bleus marquent les lignes maritimes, les jaunes indiquent les itinéraires des caravanes.

En bas, à gauche : l'alphabet phénicien, dont dérivent les alphabets grec et latin. A droite : une galère phénicienne, une caravane.

DE EERSTE GROTE ZEEMACHT

De Fœniciërs zijn zeker het meest mysterieuze volk dat ooit heeft bestaan. Zij lieten zeer weinig geschreven dokumenten en ook niet veel gebouwen of kunstwerken na. Het grootste gedeelte van de kennis die we over hen bezitten, is bijeengebracht uit de geschriften van andere stammen, die lang geleden leefden.

Het vaderland van de Fœniciërs was slechts een smalle strook land langs de oostkust van de Middellandse Zee, ongeveer 190 kilometer lang en 30 kilometer breed, ongeveer het huidige Libanon. Toch was hun invloed niet alleen over de hele lengte en breedte van de Middellandse Zee voelbaar, maar eveneens naar het oosten toe tot aan de Tigris en de Eufraat en naar het zuiden langs de Nijlvallei. Ze waren immers beroemde zeevaarders. Zij vormden de eerste grote zeemacht, die het belangrijkste gedeelte van de over zee vervoerde koopwaren voor zijn rekening nam.

Dit volk van semitische afkomst verscheen omstreeks 1400 vóór Christus op het toneel der geschiedenis. Het bleef de onbetwiste meester van de zee gedurende zeshonderd of zevenhonderd jaar. De lange en smalle Fœnicische schepen waren ongeveer dertig meter lang, maar hun diepgang bedroeg niet veel meer dan anderhalve meter. De schepen werden voortgestuwd door zware roeiriemen, versterkt door de kracht van de wind, die met behulp van een groot, vierkant zeil werd opgevangen. Kompassen of betrouwbare zeekaarten gebruikten ze niet. Maar in deze vaartuigen maakten Fœnicische bemanningen, die uit de havens van Tyrus en Sidon vertrokken, regelmatig lange zeereizen naar vrijwel alle delen van de toen bekende wereld.

Van de zuidelijke kusten van de Zwarte Zee brachten ze ladingen lood, goud en ijzer mee; uit Cyprus haalden ze koper, cypressehout en graan; in Afrika laadden ze goud en ivoor; in het zuiden van Frankrijk wijn; op de Tineilanden (de Scilly-eilanden en ook Cornwall) schaften ze zich tin aan en in Danzig amber. En uit al deze plaatsen schijnen ze van tijd tot tijd ook slaven te hebben meegenomen. In de loop der tijd stichtten de Fœniciërs koloniën op strategische punten in het gebied van de Middellandse Zee: Carthago, Cadiz, op de eilanden Sicilië, Sardinië, Corsica en Malta.

Zelfs de grootste koningen van andere landen waren gelukkig, de hulp van de Fœniciërs te kunnen inroepen voor alles, wat met de zeevaart verband hield. Omstreeks 970 vóór Christus, toen koning Salomo besloot zijn machtige tempel te bouwen, beseftte hij dat hij heel wat blokken cederhout uit de Libanon nodig zou hebben. Daarom wendde hij zich tot Hiram, koning van Tyrus. We lezen in de Bijbel, dat Hiram antwoordde: "Mijn dienaars zullen ze uit de Libanon naar de zee overbrengen en dan zal ik ze in vloten over de zee vervoeren naar de plaats, die ge me zult aanwijzen." Koning Necho van Egypte wilde omstreeks 600 vóór Christus een expeditie organiseren, die helemaal rond de kust van Afrika zou zeilen. De Griekse geschiedschrijver Herodotus tekent aan dat deze expeditie, die uit Fœnicische schepen met Fœnicische bemanning bestond, haar geweldige reis in ongeveer drie jaar volbracht. En dat gebeurde allemaal tweeduizend jaar vóór de tijd van Vasco da Gama, de eerste die in het moderne tijdvak de Kaap de Goede Hoop voorbijvoer. Ook Xerxes, de machtige koning van Perzië uit de vijfde eeuw vóór Christus, richtte zich tot Sidon, toen hij schepen nodig had.

Gedurende lange tijd, tot betrekkelijk kort geleden, schreef men de Fœniciërs vele uitvindingen toe. We weten nu, dat ze die niet zelf tot stand brachten. Men beschouwde ze als de eerste scheppers van het glas, als de ontwerpers van het muntstelsel en zelfs van het alfabet. Hoewel we nu niet langer geloven dat ze dit alles verwezenlijkten, weten we dat ze een onschatbare bijdrage tot de beschaving leverden, door de kennis van al deze uitvindingen te verspreiden.

Van 550 vóór Christus af, het tijdstip waarop de zeevarende Grieken meer en meer actief werden in het oostelijk gedeelte van de Middellandse Zee, verminderde de macht van de Fœniciërs. Ze speelden in de geschiedenis nog slechts een kleine rol na 332 vóór Christus, toen Tyrus door Alexander de Grote werd veroverd.

De grote kaart toont de Fœnicische steden: B=Byblos; T=Tyrus; C=Carthago; S=Sidon; de donkerblauwe kleur wijst het gebied aan, dat bij de Fœnicische tochten betrokken was, terwijl de Fœnicische karavaanwegen geel zijn aangeduid. Op de kleine kaart zijn andere hoofdroutes aangegeven. De tekeningen onderaan geven het alfabet weer, dat de Fœniciërs kenden; verder een Fœnicisch schip en een gedeelte van een kameelkaravaan.

Globerama

HISTOIRE DES CIVILISATIONS MENS EN WERELD, VROEGER EN NU

CASTERMAN

HET AVONTUUR VAN MENS EN WETENSCHAP

KEURKOOP NEDERLAND

© ESCO PUBLISHING COMPANY

Le présent ouvrage est publié simultanément en
français (Casterman, Paris-Tournai)
allemand (International School, Cologne)
anglais (Odhams Press, Londres)
américain (International Graphic Society, New York)
danois (Munsgaard Scandinavisk Bogforlag)
finlandais (Munsgaard)
hollandais (Keurkoop, Rotterdam)
italien (Fratelli Fabbri, Milan)
portugais (Codex)
suédois (Munsgaard)

2e édition, 1964

KEURKOOP NEDERLAND

© ESCO PUBLISHING COMPANY

ALLE RECHTEN VOORBEHOUDEN VOOR ALLE LANDEN

Art © 1959 by Esco, Anvers

Text © 1963 by Casterman, Paris

Tous droits de traduction et de reproduction réservés.